

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická ■

Výchovné styly v rodině studentů pedagogiky volného času

Bakalářská práce

Studijní program: B7505 – Vychovatelství
Studijní obor: 7505R004 – Pedagogika volného času
Autor práce: **Denisa Zádková**
Vedoucí práce: Mgr. Lucie Hubertová, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Denisa Zádková**
Osobní číslo: **P15000745**
Studijní program: **B7505 Vychovatelství**
Studijní obor: **Pedagogika volného času**
Název tématu: **Výchovné styly v rodině studentů pedagogiky volného času**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíle:

- Cílem teoretické části je popsat a diskutovat výchovné styly v rodinách s důrazem na současné trendy ve výchovných stylech.
- Cílem praktické části je zjistit jak jsou zastoupeny výchovné styly u rodičů u studentů pedagogiky volného času TUL.

Metody:

- Dotazníkové šetření na souboru studentů PVČ.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

ČÁP, Jan., 1996. Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy. 1. vyd. Praha. ISBN 80-85-866-15-3

LACINOVÁ, Lenka., ŠKRDLÍKOVÁ, Petra., 2008. Dost dobří rodiče, aneb, drobné chyby ve výchově dovoleny. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-442-7

MATOUŠEK, Oldřich., 2003. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: SLON. ISBN 80-864229-19-9

MERTIN, Václav., 2013. Výchova bez trestu. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7478-028-8

SOBOTKOVÁ, Irena., 2001. Psychologie rodiny. Praha: Portál. ISBN 80-7178-559-8

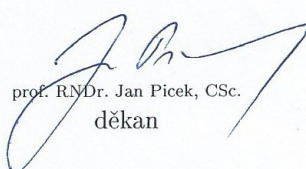
Vedoucí bakalářské práce:

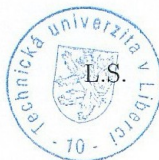
Mgr. Lucie Hubertová, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: **1. května 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **25. května 2018**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 20. června 2017

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vzta- huje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto pří- padě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vyna- ložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elek- tronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Lucii Hubertové, Ph.D. za její připomínky, opravy ale zejména za její cenné rady, které mi po celou dobu vypracování dávala. Dále bych chtěla poděkovat respondentům, kteří byli tak laskaví a vyplnili dotazník.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá výchovnými styly rodičů studentů studijního oboru pedagogiky volného času na Technické univerzitě v Liberci. První kapitola se zabývá pojmem rodina, její funkcí a rolemi jejích členů. Druhá kapitola popisuje pojem výchova, co výchovu může ovlivnit a chyby, jichž se rodiče při výchově dopouští. Třetí kapitola popisuje jednotlivé výchovné styly a nejznámější autory s nimi spojené. Čtvrtá kapitola představuje současné trendy ve výchově, které rodiči praktikují. Pátá kapitola popisuje mýty ve výchově, ke kterým někteří rodiče při výchově přihlížejí.

Cílem praktické části bylo zjistit jak jsou zastoupeny výchovné styly rodičů u studentů pedagogiky volného času na TUL. Při výzkumu bylo zjištěno, že preferujícím výchovným stylem byl demokratický styl.

Klíčové slova

Rodina, výchova, dítě, výchovné styly

Annotations

This bachelorette thesis focuses on the parenting styles of the parents of student, who study Education in Leisure Time at TUL. First chapter deals with the term family, its' function and roles, which each member has in it. The second chapter describes the term education, what could possibly affect it and mistakes, that parents often make. Third chapter talks about individual parenting styles and some of the most famous authors. Fourth chapter introduces some of the current trends in parenting and education. And finally, the fifth chapter discusses some educational myths, which are widely perceived as truths and very often used in practice.

The aim of the practical part of my thesis was to find out, which parenting styles are used by the parents of my classmates – students of the Leisure time pedagogy at TUL. As a result of my research I found out, that the preferred parenting style is the democratic style.

Keywords

Family, education, child, parenting styles

Obsah

1. ÚVOD.....	10
2. RODINA.....	11
2.1. Role matky.....	12
2.2. Role otce.....	13
2.3. Role sourozenců.....	14
2.3.1. Jedináček.....	14
2.3.2. Prvorozené dítě.....	14
2.3.3. Druhé dítě.....	15
2.3.4. Prostřední dítě.....	15
2.3.5. Nejmladší dítě.....	15
2.4. Role babičky.....	15
2.5. Rodinné prostředí.....	16
2.6. Funkce rodiny.....	18
3. VÝCHOVA.....	20
3.1. Co ovlivňuje výchovu.....	21
3.2. Chyby, kterých se rodiče dopouští.....	21
3.2.1. A) Dokonalí rodiče.....	22
3.2.2. B) Lhostejnost rodičů.....	22
3.2.3. C) Nesprávný vzor.....	22
3.2.4. D) Nedůslednost.....	22
3.2.5. E) Nejednotnost.....	23
3.2.6. F) Nejasné hranice.....	23
4. VÝCHOVNÉ STYLY.....	24
4.1. Kurt Lewin – tři styly výchovy.....	25
4.2. Diana Baumrindová.....	26
4.3. Typy výchovy.....	27
5. SOUČASNÉ TRENDY VE VÝCHOVĚ.....	31
5. 1. Tygří matky.....	31
5. 2. Helikoptérové rodičovství.....	32
5.3. Vhodné výchovné prostředky.....	33
6. MÝTY VE VÝCHOVĚ.....	35
7. PRAKTICKÁ ČÁST.....	37
7.1. Cíl.....	37
7.2. Výzkumný soubor.....	37
7.3. Metodika.....	38
7.4. Vyhodnocení dotazníku.....	39
7.5. Vybrané otázky.....	42
7. 6. Diskuze.....	51
8. ZÁVĚR.....	53
9. POUŽITÁ LITERATURA.....	54
10. SEZNAM PŘÍLOH.....	56

Seznam grafů

Graf č. 1	38
Graf č. 2	40
Graf č. 3	43
Graf č. 4	44
Graf č. 5	45
Graf č. 6	46
Graf č. 7	47
Graf č. 8	48
Graf č. 9	49
Graf č. 10	50
Graf č. 11	51

Seznam tabulek

Tabulka č. 1	39
Tabulka č. 2	41

1. ÚVOD

Bakalářská práce se bude zabývat tématem výchovných stylů rodičů studentů pedagogiky volného času. Konkrétně, jaké výchovné styly existují a jakou mají charakteristiku.

K výběru tématu bakalářské práce mě přivedly děti, se kterými jsem se setkala v průběhu své praxe. Zarazilo mě, že je každé úplně jiné. Samozřejmě, že se od sebe liší pohlavím, výškou, barvou vlasů, očí, ale každý je jiný i díky výchově, kterou u něho rodiče praktikují. Ale já jsem se nechtěla zaměřit na výchovu dnešních dětí, ale spíše na výchovu rodičů současných studentů pedagogiky volného času na Technické univerzitě v Liberci. Protože jsem do praktické části zařadila dotazníkové šetření, kterého se zúčastní právě sami studenti.

Cílem teoretické části je popsat a diskutovat o výchovných stylech v rodinách s důrazem na současné trendy ve výchovných stylech.

Cílem praktické část je zjistit, jak jsou zastoupeny výchovné styly u rodičů studentů pedagogiky volného času TUL.

2. RODINA

Každý z nás si pod pojmem rodina představuje něco jiného. Každý ze své rodiny odchází vybaven jinými zkušenostmi, dovednostmi, návyky a morálními vlastnostmi. V současné době se podstata tohoto pojmu mění, neboť se mění celá společnost okolo nás. Rodina není pro všechny tou nejvyšší hodnotou.

Rodinu můžeme definovat z mnoha perspektiv. Z psychologického hlediska je definována jako „*společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.*“ (Hartl, Hartlová, 200, str. 512)

Pedagogický slovník zahrnuje do definice rodiny i její význam a funkci: „*Rodina je nejstarší společenskou institucí, která plní socializační, ekonomické, sexuálněregulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité ekonomické klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etniky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury.*“ (Průcha a kol., 2008)

Náš právní řád České republiky nespécifikuje pojem rodina. Podle zákona o rodině č. 91/1998 Sb. je „*hlavním účelem manželství založení rodiny a řádná výchova dětí*“.

„*Model rodiny tvořené rodiči, jejich dětmi, případně prarodiči vykazuje neobyčejnou stabilitu ve všech epochách vývoje lidstva a ve všech známých současných společnostech. Prakticky neexistuje žádný typ společnosti, který by se neopíral o rodinu jako svůj základní článek.*“ (Matoušek, 2003, str. 10)

Rodina je také základním činitelem sociální, ekonomické i kulturní struktury. Můžeme ji ale také chápat, jako instituci, která zajišťuje procesy mezi jedincem a společností. Životní a kulturní úroveň rodiny, možnost osobního a profesního růstu, atd. Tato základní jednotka společnosti, jako schválená forma soužití několika lidí, podléhá

právem silné sociální kontrole.

Rodina není důležitá jen pro malé děti, ale také pro dospělého člověka. I pro něho je to nepostradatelná instituce pro jeho život. K důležitým hodnotám lidského života patří mít stálého partnera a mít děti. Děti jsou pro něho zdrojem hodnot, zodpovědnosti, smyslu existence a duševní pohody. Kvalitní rodina dává všem členům rodiny pocit bezpečného zázemí.

Na druhé straně je nutné podotknout, že rodina je i zdrojem stresu. Děti musí být rodičům neustále při ruce, bez ohledu na to jestli jsou unavené, odpočaté nebo také nemocné či zdravé.

Prokešová definuje rodinu jako skupinu osob, navzájem spjatých pokrevními svazky, manželstvím (nebo srovnatelným právním vztahem) nebo adoptí, v níž jsou rodiče odpovědní za výchovu svých potomků. (Prokešová, 2013, str. 46)

Existuje mnoho typů rodiny. Základní („jádrovou“) rodinu tvoří matka, otec a jejich děti. Následuje rozšířená rodina, která v sobě zahrnuje prarodiče, tety, strýce, bratrance a sestřenice. Další typy jsou polygamní rodina a neúplná rodina, ve které se nejčastěji nachází sama matka s dítětem.

2.1. Role matky

Nejdůležitější osobou pro dítě je matka. Matka se ve vztahu k dítěti projevuje jako laskavý a ochranný element. Působení matky na dítě posiluje u dítěte vývoj sociálních vztahů včetně kontaktu s vrstevníky. Dále přispívá k rozvoji neformálních a bezprostředních vztahů ve společnosti.

Matka je jádrem citové opory po celé školní období dítěte. Převážně ona dokáže sladit povinnosti a každodenní radosti tak, aby dítě usínalo spokojené. Rozloučení před spánkem bývá pro děti velmi důležité, i „tvrdí“ kluci to ocení.

Rozdíl mezi matkou a otcem ve výchově je takový, že každý z rodičů projevuje míru pochopení dítěte jinak. Matčina lítost je určitou formou touhy uchránit dítě před utrpením. S dítětem má matka velmi pevné citové pouto už od jeho zrodu. Vždy musí být matčin soucit doplňován tím otcovským, aby se dítě neutápělo v lítosti.

Matka je ta, která dokáže nejméně ovlivnit život dítěte. Může to být buď v pozitivním i negativním smyslu. „*Matka, která sama nepoznala vřelost rodinných citů, kompenzuje někdy svůj deficit přehnanou péčí.*“ (Čačka, s. 162) Ale o toto jednání dítě nemá zájem. Dalším nevhodným chováním ze strany matky vůči dítěti může být bránění jeho osamostatňování, pokud se matka prostřednictvím dítěte nějak seberealizuje.

2.2. Role otce

Ve většině případů je působení otce na dítě dynamičtější a napomáhá k rozvoji komunikačních schopností. Osoba otce se vůči dítěti projevuje jako usměrňovací prvek, který ale současně plní i funkci trestající autority, která dítě připravuje na respektování určitých norem a pravidel.

Počáteční úzký vztah na matku se v určitém období u chlapců přesune na vztah k otci. Dítě začíná rozeznávat co mu otec poskytuje lépe než matka. Otec dokáže lépe uspokojovat poznávací zájmy, opravovat hračky atd. Tím pádem otec přináší větší oporu v dětské samostatnosti.

V průběhu školního období se prohlubuje náklonnost k rodiči stejného pohlaví. Otec, který předá svému synovi základní životní poselství, bývá vzorem při výběru koníčků nebo profesí. U chlapců, kteří vyrůstají bez otce a kteří si nenajdou náhradu např. u strýce, dědečka, se obvykle projevuje nedůvěra k ženám.

I zde hraje důležitou roli naplnění otcových očekávání. Neschopnost naplnit je narušuje jejich vzájemný harmonický vztah, takže vliv otce na syna nemusí být vždy jen

pozitivní. Pochvalou za správné splnění určitého úkolu otec posiluje synovu sebedůvěru. Naopak shazováním nebo ponižováním synovu sebedůvěru výrazně oslabuje.

2.3. Role sourozenců

K výchově dítěte nepřispívá jen matka s otcem, nýbrž celá rodina. Určitý podíl na této výchově má i společné soužití sourozenců, které bývá velmi důležité při rozvoji osobnosti dítěte. Sourozenci se v jistém okamžiku stávají i vychovateli, protože pro ty mladší tvoří první kolektiv, ve kterém se ocitnou. Ve vzájemném působení se rozvíjí komunikační schopnosti, porozumění pocitům toho druhého, plánům ale i potřebám druhých.

Výchova jedináčka a výchova více dětí je odlišná neboť, rodiče nemívají stejný přístup ke všem dětem. Vzájemná žárlivost dětí je menší, pokud rodiče dokáží najít u každého z nich jejich kladné stránky a dostatečně je oceňují. Nejvíce podlamuje sebedůvěru sourozenců vzájemné srovnávání nebo dávání za vzor.

2.3.1. Jedináček

Každý si myslí, že jedináček je rozmazlený, extrémně ctižádostivý, nepřizpůsobivý v kolektivu neukázněný, ale toto není vždy pravda. Jedináček má výhodnou pozici, upíná se na něho všechna láska a pozornost rodičů, ale bohužel i veškeré jejich obavy a strach. Občas ale bývá přetěžován nežádoucími a nepříjemnými nároky.

2.3.2. Prvorozené dítě

Na jeho vývoj má největší vliv narození mladšího sourozence. Nejdříve vyrůstá samo, všechna pozornost rodičů je jeho, ale po narození sourozence nevidí jiné řešení, než si svou pozornost vydobýt nezvyklými způsoby. Pokud rodiče dostatečně včas připraví prvorozené dítě na příchod sourozence, tato situace nemusí nastat.

2.3.3. Druhé dítě

Druhé dítě má největší výhodu v tom, že má svého staršího sourozence. Tím pádem si nemusí samo prošlapávat cestu, protože může těžit z příkladu svého staršího sourozence. Už ani rodiče nestojí tak často druhorozenému dítěti za zády, protože jsou ve výchově zkušenější.

2.3.4. Prostřední dítě

Tato pozice pro dítě nejvýhodnější. Nejstarší z dětí si svou pozici zajišťuje svou vyspělostí a ten nejmladší se těší z plné ochrany rodičů. Díky tomuto může u prostředního dítěte vzniknout pocit méněcennosti a poruchy chování. Má minimum výhod, je málo ambiciózní a nepocituje potřebu být výjimečný.

2.3.5. Nejmladší dítě

Od narození se na nejmladší dítě soustřeďuje pozornost celé rodiny. Tato veškerá pozornost ale může vést u dítěte k nesamostatnosti, přecitlivělosti a sklonu využívat své postavení pro svou vlastní potřebu. V některých případech může u něho vzniknout nepřírozeně silná ctižádostivost a soutěživost.

2.4. Role babičky

Přítomnost a zkušenost babičky nedokáže nahradit mladou rodinu, ale hrála a dále bude hrát významnou roli v rodinném prostředí. Ať již zasahuje do výchovy častěji nebo ojediněle, mnohdy zachraňuje problémové situace, se kterými si samotní rodiče neví rady.

Babičky, nebo obecně prarodiče, mívají jiné názory na výchovu, ale to není nic

divného. V posledních letech došlo k několika velkým změnám, a proto je důležité, aby se rodiče domluvili s prarodiči na výchově dětí tak, aby nedocházelo k situacím, že rodiče zakáží a prarodiče dovolí. Největší chybou, která může ve výchově nastat, bylo nechat veškerou iniciativu pouze na babičkách. Dítě pak může vnímat a považovat za autoritu babičku a ne vlastní matku, nebo otce.

2.5. Rodinné prostředí

Rodina může mít několik podob.

Za nejvhodnější rozdělení rodin a rodinného prostředí se považuje (Bakošová, 1994):

1. Úplná rodina

Za úplnou rodinu můžeme označit rodinu, ve které žijí oba rodiče a nejméně jedno dítě.

Členění úplné rodiny dle způsobu soužití:

A) Harmonická rodina – uspokojuje potřeby všech členů rodiny.

„Ve funkčních rodinách spolu rodiče tvoří pevnou alianci. Dá se říci, že dospělí jsou dospělými a děti tím pádem mohou být dětmi. Všem v rodině je jasné, kdo za co odpovídá. Členové rodiny na sebe berou vzájemné ohled a respektují se. To, že každý člen rodiny je jedinečnou osobností, tedy že každý je jiný, je přijímáno s povděkem a pozitivně. Většinou panuje pozitivní atmosféra, a když se vyskytnou neshody, jsou řešeny pokud možno konstruktivně.“ (Lacinová, Škrdlíková, 2008, s. 29)

B) Konsolidovaná rodina – uspokojuje pouze základní potřeby všech členů rodiny, nejsou zde vážné poruchy a neshody při výchově.

C) Disharmonická rodina – v této rodině se můžeme setkat s častými konflikty a s napjatou atmosférou.

„V těchto rodinách se bojuje o moc. Rodina může být rozdělena na zneprátené tábory, děti s rodiči vytvářejí mezigenerační spojení (např. syn s matkou proti otci s dcerou). Individuální potřeby a přání jednotlivých členů rodiny bývají mnohdy vnímány jako nepřijatelné nebo neoprávněné.“ (Lacinová, Škrdlíková, 2008, s. 29)

D) Doplněná rodina – tato rodina nastává, když jeden z rodičů se svými dětmi po rozvodu vstoupí do manželství, ve kterém jsou i děti druhého partnera. V této situaci mohou nastat problémy typu „moje dítě – tvoje dítě“.

2. Neúplná rodina

Zde se jedná o rodinu jednoho rodiče s jedním nebo s více dětmi, který se snaží zastoupit roli obou rodičů.

Členění neúplné rodiny dle způsobu soužití:

A) Rodina vdovců nebo vdov – vdovci a vdovy řeší problém, jak zmírnit ztrátu druhého rodiče pro své děti. V těchto rodinách mohou nastat situace, ve kterých budou rodiče přenášet větší množství povinností na své děti.

B) Rodina svobodné matky s dítětem – toto prostředí je nevhodné zejména pro děti. Dítě bez otce nemá možnost vnímat roli otce. Díky tomu má větší předpoklady vytvářet si nereálné představy o druhém pohlaví.

C) Rodina rozvedených rodičů – rodič, který má v péči dítě nebo více dětí by je měl poučit o nové situaci, protože ony často dobře nechápou nastalou situaci, dále by se rodiče měli dohodnout na prioritách a důslednosti ve výchově, aby nedocházelo k situacím, že jeden rodič zakazuje a druhý vše dovolí.

2.6. Funkce rodiny

Funkce rodiny se vyvíjí v souvislosti se společenskými změnami a proměnou kulturních faktorů, které ovlivňují postavení rodiny ve společnosti i vztahy v rodině. Funkce rodiny jsou chápány jako úkoly, které rodina plní jednak vůči sobě samé a vůči společnosti.

V sociální psychologii jsou popsány tyto funkce rodiny (Špaňhelová, 2010):

* **Biologicko - reprodukční** funkce je základní funkcí pro vznik rodiny, která je chápána jako zplození dítěte.

* **Ekonomicko - zabezpečovací** funkcí můžeme chápat jako finanční stránku rodiny.

Ekonomická funkce rodiny má dvě hlavní roviny: jedna z nich je důležitá pro existenci a rozvoj ekonomického systému společnosti „její podstata spočívá v zapojení rodinných příslušníků do výrobní nebo nevýrobní sféry v určitých profesích. Pro rodinu a společnost je také důležité, kolik dětí rodina má, jaké vzdělání dosáhnou, kterou profesi a jak ji budou ovládat. V tom smyslu je rodina jednotkou socioekonomického rozhodování (přispívá ke stabilitě ekonomického systému společnosti).“ (Střelec, 1992, s. 76)

Druhá stránka této funkce se vztahuje k zabezpečení rodiny. Na rodičích je tíha odpovědnosti za vytvoření a zabezpečení podmínek, které jsou potřebné k životu rodiny. V tomto směru představují děti pro rodinu finanční zátěž.

* **Emocionální funkce neboli kulturně - psychologická** slouží k emocionálnímu zabezpečení dítěte. V této funkci je rodina nezastupitelná. Rodina by s ním měla sdílet pocity, pomáhat mu je vyjadřovat, dávat mu je najevo a mluvit o nich i z rodičovské strany.

Dnes do této funkce můžeme zařadit i odpočinek a obnovení tělesných a duševních sil. Rodina a domov plní důležitou roli kompenzačního prostředí proti světu

profesních povinností, požadavků a nároků.

* **Socializační** funkce představuje nejdůležitější funkci, která umožňuje dítěti vstoupit do společnosti vychované a v duševní pohodě. Úkolem rodiny v této oblasti výchovy je naučit děti rozeznávat své místo ve společnosti. Podílí se tedy na utváření vztahů k lidem, kteří žijí v jejich blízkosti i ostatním ve společnosti. Dále se děti díky svým rodičům seznamují s názory a postoji k ekonomickým, ekologickým, politickým, filosofickým otázkám a s dalším děním v životě společnosti.

* **Výchovná** funkce si klade za hlavní cíl vychovat svobodného člověka, který bude umět nést odpovědnost za následky svého chování, člověka humánního, mravného, kulturně i společensky vyspělého. „Pro naplnění výchovné funkce rodiny je důležité dodržovat určité požadavky (Kominarec, Šuťáková, Dargová, 1997):

- * dobré vztahy v rodině
- * zodpovědnost rodičů za výchovu dětí
- * osobní příklad starších členů rodiny
- * autorita rodičů
- * jednota a postupnost požadavků rodičů na členy rodiny
- * emocionalita ve vztazích mezi rodiči a dětmi
- * respektování individuálních schopností členů rodiny
- * rozvážené používání odměn a trestů ve výchově
- * vytvoření režimu dne dítěte na základě biologicko-hygienických a pedagogicko-psychologických kritérií.“

Aby rodina plnila všechny uvedené funkce, je nezbytně třeba přítomnost všech členů rodiny. Vzhledem k dítěti je potřeba přítomnosti obou rodičů. Absence jednoho z rodičů je pro sociální i emocionální vývoj dítěte velmi škodlivá. Jestli je rozpad rodiny neodvratitelný, je potřeba udržet kladné vztahy mezi oběma rodiči a dítětem, aby se naplnilo co nejvíce z výše uvedených funkcí.

3. VÝCHOVA

„Rodičovství nebylo nikdy tak komplikované jako dnes. Možná by předchozí generace rodičů nesouhlasily a toto tvrzení by bylo odmítnuto s lehkou výčitkou, že dřív to bylo mnohem těžší. Za ní by pak zřejmě následoval výčet technických výhod moderní doby, jak jsou papírové pleny, mikrovlnné trouby a automatické pračky, které ulehčují dnešním rodičům práci v domácnosti. Tyto výhody vynikají ještě více ve srovnání s tím, jak omezené možnosti měli rodiče při péči o děti v domácnosti v minulosti.“ (Lacinová, Škrdlíková, 2008, s. 21)

Pojem výchova nelze jednotně definovat. Jednotná definice, kterou známe například z matematiky nebo fyziky pro tento pojem neexistuje. Výchova je dynamickým, otevřeným systémem, mění se v čase. Je jevem sociálním, tím pádem závislá na vývoji společnosti.

Pojem výchova můžeme v pedagogickém pojetí užívat v užším nebo širším pojetí. Výchovou v užším významu nazýváme záměrné, plánovité a cílevědomé rozvíjení osobnosti jedince, které se skládá ze dvou základních složek a to ze vzdělávání a výchovy v užším slova smyslu (Kováříček, 1980). Výchova se v užším významu interpretuje jako výchova drobných mravů a dobré morálky (Václavík, 1995).

Pedagogický slovník definuje pojem výchova takto: *„Výchova je proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím rozvoji.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2001)*

Aby nedošlo k omylu, že žádná definice výchovy neexistuje, uvádím poslední definici výchovy, kterou považuji za aktuální, která odráží priority a požadavky současné výchovy. Dále definice vychází z předpokladu, že dítě má mít možnost rozvíjet se v souladu s jeho dispozicemi tak, aby se mohlo stát nejen tím kým chce být, ale i tím kým se stát může.

„Výchovu v tomto pojetí chápeme jako proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. V našem pojetí jde vedle přímého pedagogického působení především o vytváření podmínek a prostoru pro samostatný a osobitý rozvoj každého jedince v souladu s jeho individuálními předpoklady jako autentické, integrované a socializované osobnosti, schopné vlastního bytí se sebou samým, s druhými lidmi, se společností, s přírodou.“ (Pelikán, 2002, str. 20)

3.1. Co ovlivňuje výchovu

Výchovné styly rodičů ovlivňují podle Binarové (2000, s.35) tyto faktory:

- zážitky z dětství - vztahy s rodiči, sourozenci, komunikace s rodiči
- vzdělání a inteligence rodičů
- vztahy mezi rodiči - úplná nebo neúplná rodina

„Od narození reaguje dítě na chování a požadavky svých rodičů podle vrozených dispozic a tím poskytuje dospělým zpětnou vazbu. V optimálním případě je rodič schopen zpětnou vazbu smysluplně vyhodnocovat, posoudit a eventuálně změnit svoje postoje a chování k dítěti.“ (Lacinová, Škrdlíková, 2008, s. 59)

Jak se rodič postaví k výchově svého dítěte, má vliv na jeho osobnost, protože osobnost jedince je tvořena vrozenými dispozicemi (inteligence, temperament, pohlaví), ale také vlivy prostředí.

3.2. Chyby, kterých se rodiče dopouští

Nikdo není dokonalý. Tím pádem nemůže být ani výchova rodičů dokonalá. Ne vždy však rodiče volí správný a optimální výchovný přístup k dítěti.

Nejčastější chyby ve výchově:

3.2.1. A) Dokonalí rodiče

Nejčastěji pokládanou otázkou, rodičů je, jestli mají být k dětem více autoritativní nebo spíše liberálnější. Měli by si uvědomit, že partnerství a autorita si nemusí odporovat. Rodiče by si měli uvědomit, že není chyba, když uznají, že se mýlili a omluví se dítěti.

3.2.2. B) Lhostejnost rodičů

Rodiče ignorují překračování hranic. Při neúnosné míře reagují okamžitými zákazy a tresty. Tresty a zákazy mohou situaci vyřešit, ale neukáží dítěti žádnou možnost nápravy. (Schmidtová, 2009, s. 9)

3.2.3. C) Nesprávný vzor

Děti se vše učí tím, že v určitých situacích sledují, jak reagují a chovají se ostatní. Čím je dítě menší, tím silnějším vzorem je pro něho rodina. Kupříkladu pokud si rodič neumí přiznat, že udělal chybu a nepřizná to ani před dítětem, vštěpuje si dítě představu, že dělat chyby je nepřijatelné.

3.2.4. D) Nedůslednost

Nedůslednost můžeme označit, jako největší problém výchovy. Jestli se rodiče rozhodnou, že dítě má splnit určitý úkol, pak je důležité, aby dítě daný úkol splnilo. Důslednost má ale své hranice. Požadavky od rodičů by měly být v souladu s možností dítěte.

3.2.5. E) Nejednotnost

Tato situace nastává pokud jeden rodič něco zakáže a druhý rodič to ve stejném okamžiku dovolí. Dítě je díky tomu zmatené a vždy si vybere variantu, která mu je příjemnější. Podle Mertina (2004, s. 67) by měli být rodiče k sobě loajální, nerušit, nekritizovat a nekomentovat rozhodnutí toho druhého.

3.2.6. F) Nejasné hranice

Vymezení přijatelných hranic dítěti je nejdůležitější. Nejasnost hranic vede u dítě ke vzniku pocitu nebezpečí. Jakmile dítě zjistí, že nemá pevně stanovené hranice, vyvolává to u něho pocity nejistoty. Jednoznačně by mělo dítě vědět co sní a co nesmí. (Schmidtová, 2009, s. 9)

4. VÝCHOVNÉ STYLY

Každá rodina je jiná, tudíž se i výchova dětí bude u každé rodiny odlišovat. Ve volbě správného výchovného stylu si musíme odpovědět na otázku, jakým způsobem se projevuje vychovatel ve vztahu k vychovávanému.

V této kapitole se zaměříme na výchovné styly v rodině. Výchova v rodině má velký vliv na celkový život jedince. Výchovu a výchovné styly jsou zkoumány několik desítek let několika autory. Ti zdokonalovali modely výchovy, na které navazovalo mnoho výzkumů ke zjištění rozdílů stylů ve výchově.

Zvolený výchovný styl rodičů má největší vliv na dítě. Jestli-že si rodiče nastaví, že dítě budou držet zkrátka, může nastat, že se z dítěte stane osoba uzavřená, plachá, bez sebevědomí a nešťastná. Na druhou stranu pokud rodiče svému dítěti vše dovolí a nechají ho vyrůstat bez nějakého dohledu, může se z dítěte stát jedinec, který nebude znát povinnost.

Zvolený výchovný styl se může odrážet od ekonomického zabezpečení rodiny. Pokud je rodina dobře ekonomicky zabezpečena, tím pádem bývají i rodiče velmi pracovně vytíženi. Často nastává, že si musí najmout chůvu a nemají na dítě tolik času kolik by ho dítě potřebovalo. Postupem času může nastat, že dítě bude vzdorovité, čímž si bude chtít vydobýt pozornost rodičů.

Na druhé straně stojí rodiny, které nejsou tak dobře ekonomicky zabezpečené. V nich to dopadá na děti jiným způsobem. Vliv na děti tu má především jejich okolí. Může nastat situace, že se jim budou děti díky nedostatku peněz rodičů posmívat a vyčleňovat z kolektivu. Dítě může být poté osamocené, uzavřené, smutné a málo komunikující.

Můžeme se setkat i s rodinami, které mají dítě, ale nestojí o něho. Dítěti však neříkají, že o něho neměli zájem, ale ono to velmi často vycítí. Toto chování rodičů má na dítě velký dopad. Dítě je pak agresivní, citově chladné, uzavřené a pesimistické.

4.1. Kurt Lewin – tři styly výchovy

Kurta Lewina s jeho spolupracovníky můžeme považovat za průkopníky výchovných stylů. Tímto tématem se Kurt Lewin začal zabývat po emigraci z Německa do Spojených států. Zde na něho velmi silně zapůsobil rozdílný postoj k dětem a mládeži a rozdíl ve způsobu výchovy. V Německu, kde do té doby žil se zastával názor, že dospělý má udržet dítě ve stavu podřízenosti. Děti byly udržovány v nesamostatnosti a podřízenosti. Ale ve Spojených státech se zastával zcela odlišný názor. Ve Spojených státech se dospělí chovali k dětem, jako k sobě rovným, podporovali jejich vývoj a rozvoj samostatné osobnosti dítěte.

Kurt Lewin sestavil tři typy výchovy:

1. Autokratický – vychovatel pouze hrozí, rozkazuje, trestá, málo respektuje přání a potřeby dítěte, nemá pro něho porozumění, neposkytuje mu prostor pro samostatnost a vlastní iniciativu

2. Slabé řízení – vychovatel řídí děti málo nebo vůbec, neklade požadavky, pokud vysloví požadavek, nekontroluje kvalitu a termín splnění úkolu

3. Sociálně integrační – vychovatel dává dětem přehled o celkové činnosti, méně příkazů, dává prostor pro jejich iniciativu, snaží se jít dětem příkladem, diskutuje s dětmi o jejich problémech, a zadaných úkolech a termínech plnění

Každý ze stylů výchovy vytváří u dětí jiný způsob chování a prožívání.

Autokratické vedení u dětí vyvolává pocit napětí, dráždivosti až agresivity k ostatním členům skupiny. Napětí mezi dětmi se oslabuje, ale vzniká společný odpor proti vedoucímu. Pracovní aktivita dětí závisí na přítomnosti vedoucího. Děti jsou buď poslušné, submisivní, málo iniciativní až apatické, nebo naopak agresivní a bouří se proti vedoucímu.

Sociálně integrační řízení má zcela jiné účinky. Děti dosahují lepších pracovních výsledků, chování dětí a jednání dětí vůči vedoucímu se zlepšují, přichází

harmoničtější vztahy mezi dětmi. Neznamená to, že když přistoupíme na tento styl výchovy, chování dětí se ihned změní, důležité je, že se mění postoj dětí k vedoucímu. (Čáp, 1993, s. 332-333)

4.2. Diana Baumrindová

Diana Baumrindová byla výzkumná pracovnice, která se zaměřila na klasifikaci rodičovských stylů. Její výzkumy jsou známé pod názvem Baumrindovské rodičovské teorie. V šedesátých sedmdesátých letech Diana Baumrindová definovala tři styly výchovy. Odpovídaly klasickým stylům výchovy, jak je stanovil Kurt Lewin, ale Diana Baumrindová je rozpracovala pro rodinnou výchovu. Při svých výzkumech objevila něco, co považovala za čtyři základní prvky, které pomohou nastavit úspěšné rodičovství: náročnost x nenáročnost, emocionální vstřícnost x nevstřícnost. Míra rodičovské odezvy odpovídá míře, do jaké rodič reaguje na potřeby dítěte.

Ve svých studiích identifikuje Baumrindová tři základní rodičovské styly: autoritativní rodičovství, autoritářské rodičovství a demokratické rodičovství.

Baumrindová věřila tomu, že rodiče by neměli být trestající ani rezervovaní. Měli by si stanovat pravidla pro své děti a být k nim naklonění. Tyto styly mají popisovat normální variace rodičovství, ne deviantní rodičovství, kde dochází k násilí. Dokonce i rodičovský stres může zapříčinit změny v jejich chování (např.: snížený dozor a dohled nad dětmi, výbušnost, špatná komunikace s dětmi, nedodržování pravidel, atd), (Čáp. Mareš, 2001, s 307)

Mezi základní rodinné styly zařazujeme:

A) Autokratický styl výchovy (autoritativní, dominantní)

Výchova dětí je založena na rozkazech, zákazech, v rodině se nediskutuje, rodiče nezajímá názor dětí. Pokud dítě neuposlechne, následuje trest. Jestliže tento výchovný styl zastávají oba rodiče, nedostává se dítěti láska a něžnost. Když tento styl zastává jenom jeden z rodičů, poté je dítě citově nevyrovnané. Tento výchovný styl

může u dětí způsobit agresivitu, nerozhodnost, plachost a nervozitu.

B) Liberální (volný) výchovný styl

Tento výchovný styl je opakem výchovného stylu autokratického. Rodiče kladou minimální požadavky na dítě, jejich splnění ani nekontrolují. Následkem toho se může u dítěte rozvíjet egocentrismus, nespolehlivost, ale také vážné poruchy v chování.

C) Demokratický (kooperativní) výchovný styl

Zde rodiče působí na své děti více osobním příkladem a podněcují více jejich individualitu a iniciativu. V tomto výchovném stylu dávají rodiče dítěti prostor k případné diskusi. Patří mezi nejúčinnější styly, protože rozvíjí u dětí pozitivní stránky osobnosti.

Výše uvedené typy výchovných stylů tvoří pouze schématické modely. Nikdy se nesetkáme čistě s jedním z těchto typů výchovy. Skoro vždy rodiče používají kombinací alespoň dvou výchovných stylů.

4.3. Typy výchovy

A) Náročná (perfekcionalistická) rodinná výchova

Rodiče mají přehnané nároky na své děti. Chtějí, aby jejich dítě bylo nejlepší, třebaže na to nemá často vlohy a předpoklady (škola, sport). Tato výchova nejčastěji vede k pocitům méněcennosti u dítěte. Menší děti mohou často od povinností utíkat k chorobám (bolesti hlavy, břicha, nechutenství,...) naopak u starších dětí se tato výchova může projevat záškoláctvím nebo kriminalitou. Tyto děti bývají v kolektivu neoblíbené, přetížené a unavené.

Dětský uznávaný psycholog definoval výchovu protekční, kde rodiče lpí na výsledcích svého dítěte, nezajímá je jakým způsobem jich dosáhlo, ale preferují pouze výsledek. Nezáleží jim na dokonalosti jejich dítěte, ale chtějí ho mít tam, kam si určili. Rodiče dokáží pracovat za své dítě, odklízí mu veškeré překážky z jeho životní cesty,

vyžadují i po starších sourozencích, aby se podřídili jeho zájmu.

B) Úzkostlivá rodinná výchova

Dítě vždy dosáhne toho čeho si přeje. Je odmalička plačtivé, protože ví, že na rodiče pláč vždy zabere a ono získá to co chce. Zde se rodiče točí jen okolo něho. Tato výchova má za následek nesamostatné, rozmazlené a egocentrické dítě, jež si od malička úspěšně zvyká, že vše za něj udělají rodiče.

C) Degradující až brutální rodinná výchova

Rodiče neustále dítě za něco kritizují a hledají na něm chyby a nedostatky. Díky tomuto mohou u dětí vznikat deprese, agresivita a pocit méněcennosti.

D) Rodinná výchova bez lásky

Tato výchova zanechává velké stopy na dítěti, protože ovlivňuje jeho rozvoj osobnosti. Rodiče si nemusejí připustit, že své dítě nemají rádi, ale ono samo to vycítí. Odmítají zabezpečit jeho potřeby, zejména potřebu pocitu bezpečí a jistoty u dítěte.

Dále Zdeněk Matějček definoval výchovu zavrhuující, kde rodiče trestají své dítě za to, že jim připomíná určité vlastní neúspěchy v jejich životě, zklamání nebo jiné životní selhání, za které může samo dítě (nechtěné nebo děti svobodných matek). Touto výchovou může být potrestané i dítě se zdravotním či psychickým postižením, protože nesplňuje ideály rodičů, dítě bývá přísně trestáno, omezováno a utlačováno.

E) Preferující rodinná výchova

Tato situace nastává tehdy, kdy rodiče začnou jedno ze svých dětí upřednostňovat. Toto jednání rodičů může ovlivnit talent dítěte, jeho tělesný vzhled, rozdílnost v pohlaví, atd.

F) Laxní rodinná výchova

Zde je dítě odkázáno pouze samo na sebe. Rodičům na něm nezáleží, je jim lhostejné. Nezajímají se kde je, s kým a co dělá. Dítě poté bývá egocentrické a mívá problémy se sociálními vztahy.

G) Pedocentricky zaměřená rodinná výchova

Tuto výchovu organizuje samo dítě. Dítě si určuje co bude dělat, s kým, jak a kdy to bude dělat. Rodiče pouze plní, co si ono přeje. Při této výchově vyroste egocentrické a sobecké dítě.

H) Zanedbávající výchova

Dítě vyrůstá v rodině, kde se mu nikdo nevěnuje. Díky tomu je takové dítě zanedbáváno rozumově, citově i sociálně. Často bývá agresivní, pasivní nebo citově chladné.

Zdeněk Matějček tuto výchovu definoval, jako výchovu, která nemusí nastat pouze v rodinách žijících na nízké socioekonomické úrovni, v rodinách negramotných nebo v rodinách přistěhovalců, ale rovněž v rodinách dobře socioekonomicky zabezpečených, dítě je ponecháno samo sobě a zvyká si na „volný“ způsob života, díky tomu si nedovede vytvořit vědomí o povinnostech. „*Dítě není týráno jen tehdy, je-li nemilováno. Je týráno i tím, když mezi rodiči není a chybí vzájemná láska, když se nemilují.*“ (Prokešová, 2013, str. 51)

Další typy výchovy dle Zdeňka Matějčka

CH) Výchova rozmazlující

Zde rodiče nezdravě lpí na svém dítěti. Z každého malého projevu jsou extrémně nadšeni, nejraději by chtěli, aby dítě zůstalo napořád malé. Nenechají ho dělat nic samostatně, odstraňují mu v jeho cestě životem všechny překážky, podřizují se jeho přáním a náladám, posluhují mu. Tím rodiče velmi brzo ztrácejí u dítěte veškerou autoritu, neposkytují dítěti dostatek sebedůvěry a jistoty, aby se od nich mohlo odpoutat.

I) Výchova příliš úzkostná a protektivní

Zde také rodiče nezdravě lpí na svém dítěti. Z důvodu, aby se mu něco nestalo, nebo aby si neublížilo, drží nad ním svá ochranná křídla a nenechají ho dělat zdánlivě nebezpečné činnosti, zbavují ho vlastní iniciativy. U dítěte díky těmto omezením mohou

nastat frustrace z nedostatku volnosti, dítě se snaží z této situace uniknout a to aktivním protestem, agresivním chováním nebo snahou vykompenzovat si vše zvýšenou aktivitou mimo dosah svých rodičů.

J) Výchova s přepjatou snahou o dokonalost dítěte

Zde se rodiče snaží mít to nejdokonalejší dítě, především v oblasti, na které jim záleží. Dítě má dosáhnout něčeho, co jeho rodiče nedokázali. Ti si poté plní prostřednictvím svého dítěte své dětské sny.

Za způsob výchovy zodpovídají hlavně rodiče. Neexistuje správný způsob výchovy, protože v každé rodině je jiné rodinné prostředí a tvoří ho různé individuality. *„Rodiče by se měli snažit vytvořit optimální rodinné klima založené na respektování každého jedince, kde každý má svoje nároky, práva a povinnosti, kde existuje vzájemná úcta a respektování se. Rodiče by měli poskytnout svým dětem adekvátní vzdělání, měli by je naučit orientovat se v různých životních situacích, chránit jejich práva, vysvětlovat povinnosti, být jim pozitivním příkladem ve vztahu k práci, k jiným lidem, k životní filosofii, v hodnotové orientaci, posilňovat jejich zdravé sebevědomí, připravit je pro vstup do manželství a na rodičovskou roli, dát jim mnoho lásky, pozornosti a porozumění.“* (Bajtoš, Honzíková, 2007, str. 135)

5. SOUČASNÉ TRENDY VE VÝCHOVĚ

„Cílem výchovy v rodině není dítě slepě poslušné a bez úvahy se podrobující nařízením, ale dítě, jež vyroste v člověka myslícího, který hledá pravé životní hodnoty a je schopen mezi nimi volit.“ (Mádrová, 1998, s. 60)

Citace autorky Mádrové nejlépe vystihuje, jakým směrem se ubírá výchova. Dříve rodiče dbali, aby jejich dítě bylo poslušné, ctilo své rodiče a mělo k nim autoritu. Rodiče jednali přirozeně, spontánně, ale dnes rodiče mění své výchovné postoje podle společenského mínění. Výchova během několika let prošla velkou změnou. Základem výchovy nejsou pouze zákazy a příkazy, ale rodiče začínají prosazovat partnerský přístup k dětem a respektování dítěte. Současná výchova je přísná, ale laskavá, která vymezuje jasně dané mantinely, mezi kterými se dítě bude moci plnohodnotně rozvíjet.

Trendy v rodinách můžeme popsat obecně. Nemůžeme však říci, že trendy jimiž se řídí používá jedna rodina, bude automaticky používat i rodina druhá. Každá rodina je jiná, proto se liší i jejich výchova. Ale můžeme vysledovat, jaké tendence jsou v rodinách nejčastější.

5. 1. Tygří matky

Tento výchovný trend vznikl v asijských rodinách. Autorka Amy Chua má na tuto výchovu jednoduchý návod - dril, dril a zase dril.

Rodiče, kteří vychovávali své děti pomocí tohoto trendu, dětem zakazovali:

- zaspát
- ponocovat
- mít kamarádku/kamaráda, s kterou by si hrály
- přespat u ní/něho
- mít jiné známky než jedničky
- nebýt nejlepší ve všech předmětech kromě tělesné výchovy a dramatu
- hrát na jiný nástroj než na klavír a housle

- jen tak si hrát
- vybírat si, jak budou trávit volný čas
- dívat se na televizi a hrát počítačové hry
- účastnit se školních představení

I u této výchovy se může stát, že bude mít špatný vliv na psychiku dítěte. Čínské matky jsou přesvědčeny, že pokud jejich děti nebudou mít nejlepší výsledky, tak udělaly chybu ve výchově. Věří, že na prvním místě u dětí musí být škola a práce. Nikdy své děti nechválí na veřejnosti. Jediné mimoškolní aktivity, které mají děti dovolené, jsou takové aktivity, kde mohou získat nějaké ocenění.

Tyto matky říkají svým dětem vše na rovinu - např.: čínská matka své dceři řekne, že je tlustá a měla by zhubnout, bez ohledu na její sebevědomí, vyvolané trauma, komplexy a nebo případný sklon k anorexii.

5. 2. Helikoptérové rodičovství

Helikoptérové rodičovství znamená přehnanou starostlivost rodičů o své dítě. Rodič, ve snaze dítěti vše v jeho okolí ulehčit, kolem dítěte krouží jako „vrtulník“. Rodiče dítěti přehnaně zasahují do života, a tím mu berou veškerou autonomii, zodpovědnost i sebedůvěru.

U mnohých rodičů to začíná dobrými úmysly. Je pro ně velmi těžké, aby se udrželi v tzv. zdravé lince a nesklouzli až k propletenosti, kde ztrácejí objektivní pohled na zdravý vývoj dítěte. Největší problém nastává pokud přecitlivělou výchovu začne řídit strach. V tom okamžiku mají rodiče klapky na očích a snaží se předejít jakékoliv frustraci dítěte. Zapomínají na to, že pro děti je důležité samostatně si zkusit nové dovednosti a překonávat určité výzvy.

Tato výchova může mít negativní následky jak pro rodiče, tak i pro děti. U dětí nejčastěji hrozí úzkostlivost, nízké sebevědomí a sebeúcta. Dále nebudou mít rozvinuté základní dovednosti k řešení problémů v životní situaci. Děti se během svého života

nesetkaly s jakoukoliv ztrátou, zklamáním a selháním. Díky tomuto budou v životě volit pro ně tu nejjednodušší a nejpříjemnější cestu.

5.3. Vhodné výchovné prostředky

Vhodné pohled na výchovu přináší také hledání nových metod, přístupů, postupů, bez kterých se výchova neobejde. Rodičům mohou v těchto oblastech pomoci semináře, kurzy, odborná literatura. Negativní ohlasy na moderní výchovu se mohou ozvat z rodin, které nechtějí nic na své výchově měnit, natož zkoušet něco nového.

Dále se můžeme setkat s rodinami, kde si rodiče svou autoritu a poslušnost dětí chtějí vynutit křikem nebo tělesným trestem. Tyto metody mohou vést k cíli, který si rodiče přejí, ale rovněž mohou děti poznamenat negativními vedlejšími účinky.

Úspěšná výchova dítěte potřebuje dostatek času, trpělivosti, energie a ohleduplnost ze strany rodičů. Mezi výchovné prostředky můžeme také zahrnout chápavost, důslednost nebo pravidelnost.

Obecné zásady při efektivní výchově:

A) Pocit sounáležitosti

Zajistit dítěti pocit, že někam patří, pocit vlastní identity a důležitosti.

B) Podpora dítěte

Podpora je u dětí velmi potřebná, především u citlivějších dětí. Podporou dítěte můžete zvýšit a posílit jeho sebevědomí.

C) Komunikace s dítětem

Najít si čas na své dítě může předejít mnoha problémovým situacím. Při rozhovoru s dítětem je nutné, abychom s ním komunikovali v klidu, jasně, pomalu, zřetelně a sebejistě.

D) Společný čas

Rodiče by si na své dítě měli udělat čas nejen za odměnu. Pokud je společně strávený čas pravidelností, může to posílit vztah mezi rodičem a dítětem. Dochází zde k rozvoji vzájemných vztahů a důvěry mezi členy rodiny.

E) Naslouchání

Naslouchání znamená, že rodič bude dítě poslouchat, když se mu snaží něco říci a popřípadě vcítit se do jeho situace. Rodič by mu měl dát čas a prostor, aby se mohlo vyjádřit. Měl by se vyvarovat poučování a dopřát mu soucit.

6. MÝTY VE VÝCHOVĚ

Na internetu nebo v tiskovinách se můžeme setkat s různými články na téma, jak správně vychovat své děti. Tyto rady nemohou nejspíše vždy zaručené, ale můžeme se zde setkat s nebezpečnými tvrzeními a názory.

Autorka Müllerová stanovila pět pilířů správné výchovy:

1. Milujete je! Bez podmínek, prostě jen tak!

Láska je v našem životě ta nejdůležitější emoce. Nejhorší, co by se v životě dítěte mohlo stát je to, že se bude cítit nemilované. Děti by lásku měly pociťovat neustále, i když se jim něco nepovede. Neměly by nabýt pocitu, že si lásku musí zasloužit. Rodiče by se v tomto případě měli vyvarovat větám typu:

Jestli si neuklidíš ty hračky, maminka tě nebude mít ráda.

Zase čtyřka z matematiky? Tak to nevím, jestli bude mít táta rád takového hloupého kluka.

Proč se zase vztekáš? My s tátou nemáme rádi ukřičenou holku!

Díky tomuto chování si dítě může vštěpovat a zapamatovat nesprávné informace o lásce. S nimi pak bude bojovat po celý svůj život při navazování partnerských vztahů a také při výchově svých dětí. (Prokešová, 2013, s. 72 - 73)

2. Přijměte je takové, jaké jsou!

Většina rodičů si plánuje, že když se jim narodí chlapeček, bude hrát fotbal nebo hokej, pokud to bude holčička tak bude buď zpívat nebo tancovat. Pokud děti nesplní sny rodičů, ti mohou být velmi zklamaní a to děti dokáží velmi dobře vycítit. To, že otec hrál jako dítě fotbal neznamena, že jeho syn musí být talentovaný fotbalista. Každý rodič by si měl uvědomit, že i přestože zplodil kopii, třebaže tělesnou ale ne mozkovou a hlavně nikdy ne totožnou.

I když neplní vaše vysněné sny, nemělo by to dítě nikdy vycítit, musí vnímat, že je přijato a milováno takové jaké je. Pokud dítě bude neustále poslouchat výčitky, že by mělo hrát fotbal nebo hokej a ne na kytaru, mohou během jeho vývoje nastat

problémy v navazování vztahů, nízké sebevědomí a samotářství. (Prokešová, 2013, s. 72 - 73)

3. Jsem rodič, nikoliv bůh!

Děti by měly respektovat své rodiče, ale neměly by z nich mít strach. To, že jsou děti malé neznamená, že jsou něco méně než dospělý. Každý rodič by si měl uvědomit, že byl rovněž dítětem. Prvotně by měli rodiče umět přiznat svou chybu a omluvit se dítěti, pokud je to na místě. Děti by měly rodiče vnímat jako sobě rovného, ale zkušenějšího jedince, od kterého se mohou cokoliv naučit. (Prokešová, 2013, s. 72 - 73)

4. Bud'te jim vzorem!

Pokud rodiče chtějí, aby jejich dítě jedlo hodně zeleniny, v dospívání nezačalo kouřit a pít alkohol, měli by začít především u sebe. Těžko budou děti věřit rodičům, že zelenina je zdravá a kouření škodlivé, pokud zeleninu sami nejí a kouří jednu cigaretu za druhou. Toto může u dětí vyvolat pocit, že to co rodiče říkají není pravda. (Prokešová, 2013, s. 72 - 73)

5. Dětství je zábava, ne dřina!

Na dětství by měl každý vzpomínat, jako na období smíchu, lásky, her a zábavy. Toto by rodiče měli respektovat a dopřát svým dětem přiměřenou volnost, nezatěžovat a nsvazovat je zbytečnými úkoly. Je dobré děti vést k samostatnosti a zodpovědnosti. Nejčastější chybou, které se ve výchově rodiče dopouštějí je, že starší sourozenec hlídá mladší sourozence. Toto rozhodnutí není fér vůči tomu nejstaršímu. On si nevybral mít mladšího sourozence. Často považuje toto nařízení rodičů za trest za své chování. Takové jednání rodičů může vést k tomu, že si v sobě vypěstuje odpor vůči dětem. (Prokešová, 2013, s. 72 - 73)

7. PRAKTICKÁ ČÁST

V teoretické části jsem se zaměřila na definici výchovných stylů a jejich podrobné vysvětlení. Soustředila jsem se na tři nejznámější styly výchovy, se kterými se můžeme setkat i dnes. V praktické části jsem zpracovala výchovné styly rodičů studentů pedagogiky volného času TUL.

7.1. Cíl

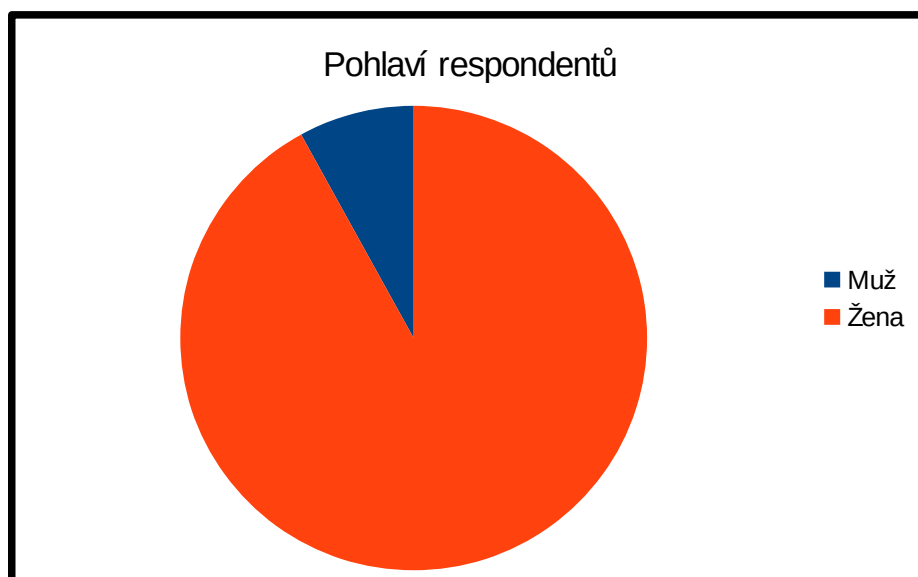
Cílem praktické části je zjistit, jak jsou zastoupeny výchovné styly u rodičů studentů pedagogiky volného času TUL.

Výzkumná otázka:

V jaké míře jsou zastoupeny jednotlivé výchovné styly (tolerantní výchovný styl, autoritářský výchovný styl a autoritativní/flexibilní výchovný styl) u rodičů studentů pedagogiky volného času TUL.

7.2. Výzkumný soubor

Pro výzkum jsou zvolila studenty pedagogiky volného času na Technické univerzitě v Liberci. Skupina studentů byla složená z 23 žen a pouze 2 mužů. Průměrný věk studentů je 23 let. Dotazování byli všichni studenti a návratnost dotazníku byla 100%.

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

7.3. Metodika

Pro zjištění výchovných stylů jsem použila dotazníkové šetření s uzavřenými otázkami. Autorem dotazníku, který jsem použila do praktické části je Dr. John R. Buri. Pomocí toho dotazníku by jsme měli přijít na to, jaký výchovný styl u rodičů převládá (tolerantní, autoritářský a autoritativní/flexibilní). Dotazník se skládá z 30 otázek, u každé z otázek je pěti stupňová škála - ano, spíše ano, nevím, spíše ne, ne. Na úvod dotazníku jsem doplnila pár identifikačních otázek: věk, pohlaví, v jaké rodině vyrůstal/a, na koho je dotazník zaměřen. Dotazník jsem vytvořila a zveřejnila pomocí internetových stránek survio.com, kde se dají vyplnit online. Dotazník jsem rozeslala 25 studentům a návratnost byla 100%.

K jednotlivým odpovědím jsem přiřadila určitý počet bodů - 1 = ne, 2 = spíše ne, 3 = nevím, 4 = spíše ano, 5 = ano. Poté jsem podle vyhodnocení sečetla odpovědi, které se týkaly tolerantního výchovného stylu (otázky č. 1, 6, 10, 13, 14, 17, 19, 21, 24 a 28), autoritářského výchovného stylu (otázky č. 2, 3, 7, 9, 12, 16, 18, 25, 26 a 29) a autoritativního/flexibilního výchovného stylu (otázky č. 4, 5, 8, 11, 15, 20, 22, 23, 27, a 30). Jednotlivé otázky z těchto skupin jsem sečetla, kde mi vyšli tři hodnoty, každá hodnota za jeden styl výchovy. Maximum bylo 50 bodů, minimum 10 bodů.

Dále jsem si stanovila kritéria, podle kterých jsem mohla určit, který z výchovných stylů převažuje. Pokud u respondentů byla hodnota vyšší než 40 bodů, mohla jsem určit, že byl tento výchovný styl prioritní. Pokud se všechny tři hodnoty pohybovaly téměř ve stejné hodnotě, zařadila jsme je do tzv. smíšeného výchovného stylu.

Stanovení kritérií pro určení výchovného stylu proběhlo následovně. Jelikož k dotazníku nejsou k dispozici normy, které by stanovovaly bodové hodnoty pro jednotlivé výchovné styly vy dané populaci, určila jsem je takto. V rámci všech tří škál (autoritativní, autoritářský, flexibilní styl) bylo bodové minimum 10 bodů, maximum 50. Data ze všech tří škál jsem spojila, splňovaly nároky na normální rozložení (Shapiro-Wilk test). SD (směrodatná odchylka)=7,00, $\bar{x}$ (průměr)=33,30. Pokud v některé ze škál bodová hodnota přesahovala 1SD nad průměrem (tj. $7+33$, tj. 40), byl tento výchovný styl určen jako dominantní. Pokud žádná ze škál ve výsledcích u respondenta nesplnila tuto podmínku, byl styl označen jako smíšený (nelze určit převažující výchovný styl).

Proměnná	Počet	Chybějící data	Úplná data	Minimum	Maximum	Průměr	Směrodatná odchylka
Body	75	0	75	13	48	33,3	7

Tabulka č. 1: Směrnice

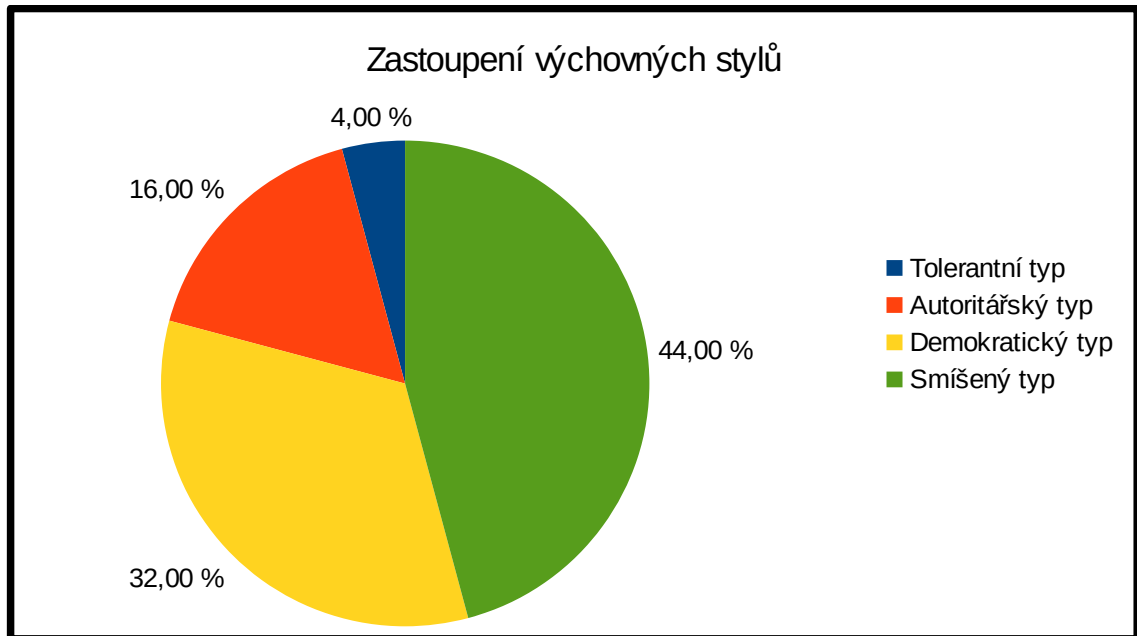
7.4. Vyhodnocení dotazníku

Hodnocení jsem prováděla podle výše uvedené metodiky. Rozřazení respondentů podle převažujícího výchovného stylu vyšlo takto:

- pouze u jednoho (4%) z respondentů můžeme určit tolerantní styl výchovy
- 4 (16%) respondenty jsem zařadila do skupiny autoritářského výchovného stylu. Z tohoto výčtu 3 respondenti přesáhli hranici 40 bodů, jeden respondent byl přesně na této hranici.
- 8 (32%) respondentů jsem zařadila do skupiny demokratického výchovného stylu. 6 respondentů přesáhlo hranici 40 bodů, 2 respondenti byli přesně na

hranici.

- 11 (44%) respondentů jsem zařadila do tzv. skupiny smíšeného výchovného stylu. Zde jsem nemohla přesně určit o jaký typ výchovného stylu se jedná.

Graf č. 2: Zastoupení výchovných stylů

Cílem mého výzkumu bylo zjistit nejvíce samostatně preferovaný výchovný styl (tolerantní, autoritářský a demokratický). Výsledky dotazníků naplnily mé očekávání. V dnešní době je nejvíce preferovaný demokratický výchovný styl, což vyšlo i v mém dotazníkovém průzkumu.

Následně byl nejpočetněji zastoupen smíšený výchovný styl, který spojuje jeden a více výchovných stylů. Myslím si, že tento styl je praktikován ve většině rodin v České republice. Rodiče nemají nastavený jeden výchovný styl, ale používají z každého stylu něco. Rozhodují se velmi často podle situace a pak reagují. Rodiče by si měli sjednotit, svou výchovu i výchovný styl, aby z toho dítě nebylo zbytečně zmatené.

T-tolerantní	A-autoritářský	F-demokratický	
41	28	39	tolerantní typ
16	39	29	smíšený typ
36	25	38	smíšený typ
13	48	25	autoritářský typ
38	30	45	demokratický typ
29	43	35	autoritářský typ
38	17	36	smíšený typ
30	30	37	smíšený typ
27	46	34	autoritářský typ
27	25	44	demokratický typ
38	30	38	smíšený typ
34	18	40	demokratický typ
32	29	40	demokratický typ
34	29	45	demokratický typ
29	40	38	autoritářský typ
21	39	33	smíšený typ
36	28	33	smíšený typ
37	20	42	demokratický typ
34	32	48	demokratický typ
32	32	36	smíšený typ
22	37	33	smíšený typ
24	38	35	smíšený typ
26	39	38	smíšený typ
32	34	41	demokratický typ
25	37	32	smíšený typ

Tabulka č. 2: Výsledky dotazníků

7.5. Vybrané otázky

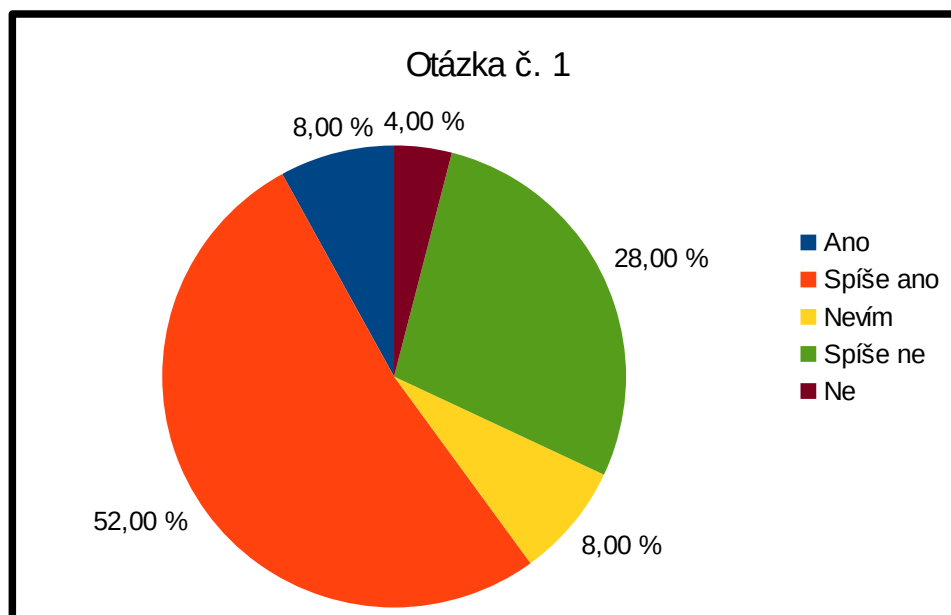
Pro srovnání určitých odpovědí jsem si vybrala devět otázek, které se mi zdály nejvíce vypovídající o jednotlivém výchovném stylu.

Otázky ze skupiny tolerantního výchovného stylu:

Otázka číslo 1: Když jsem vyrůstal/a, otec/matka zastávala názor, že děti mají doma stejný prostor pro vyjádření svého názoru jako jejich rodiče.

V této otázce převažují kladné odpovědi (ano, spíše ano) nad zápornými. Procentuální zastoupení kladných odpovědí je: ano = 8%, spíše ano 52%, záporné odpovědi jsou zastoupeny: spíše ne = 28%, ne = 4%.

Podle mého názoru je dobré, když má dítě prostor, aby vyjádřilo svůj názor. Díky tomu mohou rodiče doopravdy poznat, co jejich dítě baví nebo nebaví, ale také jaké postoje či názory zastává. Prostřednictvím vyjádření svého názoru, případné diskuze se dítě může čemukoliv přiučit nebo také změnit názor, aniž by mu to rodiče nejdříve zakázali, ale ono si to samo rozmyslí. Samozřejmě, že záleží na věku dítěte. Menší dítě by nemělo mít takový prostor, protože dostatečně nechápe všechny okolnosti ve světě. Na druhou stranu i dítě v dospívání dokáže mít správné názory a uvažování.

Graf č. 3: Otázka č. 1

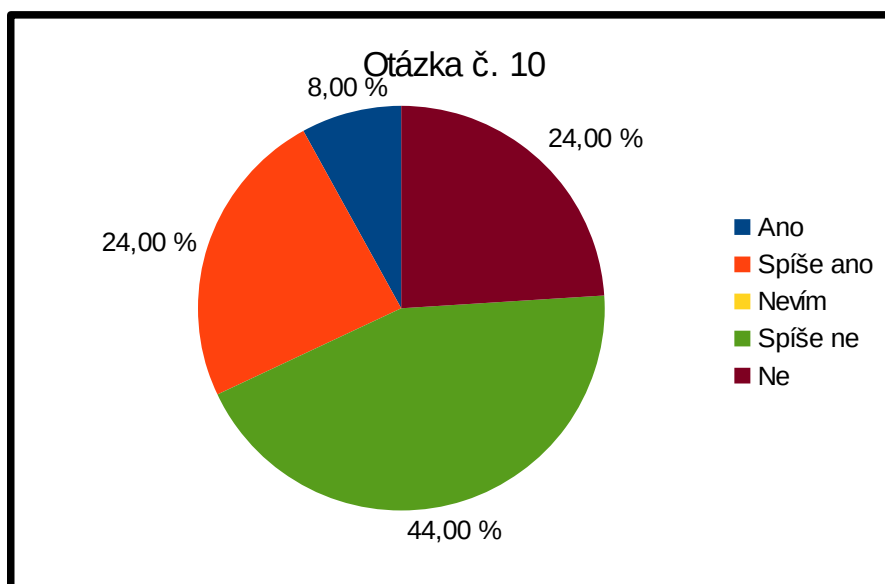
Otázka číslo 10: Když jsem vyrůstal/a a otec/matka mě vychovával/a, nevyžadoval/a po mně autoritu a striktní dodržování pravidel.

I u této otázky jsou více zastoupené záporné odpovědi (ne, spíše ne). Procentuální zastoupení záporných odpovědí je: ne = 24%, spíše ne = 44%, kladné odpovědi jsou zastoupeny: spíše ano = 24%, ano = 8%.

Tyto odpovědi od respondentů mě ani moc nezaskočily. Každý z rodičů chce, aby jejich dítě dodržovalo určitou míru autority a určitá pravidla, aby se nenastalo, že si bude dělat co chce.

Rodiče by po svém dítěti měli vyžadovat dodržování autority, protože v celém životě se setkáváme s určitými autoritami. Když opomeneme autoritu rodičů, tak první z autorit pro děti je paní učitelka v mateřské škole, kde ji děti musí poslouchat.

Pokud rodiče opomenou dodržování pravidel, tak dítě bude mít problém cokoliv dodržet. Nežádoucí dopad by toto jednání mohlo mít v zaměstnání.

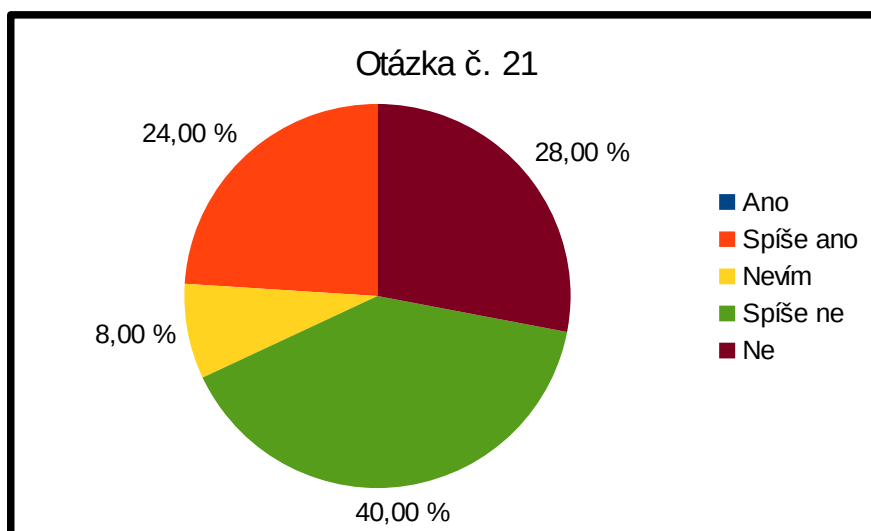
Graf č. 4: Otázka č. 10

Otázka číslo 21: Když jsem vyrůstal/a, byl/a otec/matka velice benevolentní a dopřával/a mi příliš mnoho volnosti.

V této otázce na rozdíl od otázky číslo 1 převažují záporné odpovědi (ne, spíše ne). Procentuální zastoupení záporných odpovědí je: ne = 28%, spíše ne = 40%, kladné odpovědi jsou zastoupeny: spíše ano = 24%, ano = 0%.

Podle mého názoru jsou tyto odpovědi správné. Kdyby rodiče dali svému dítěti příliš velkou volnost, tak by se mohlo stát, že si dítě bude dělat co chce. V určitém věku by se mohlo dostat do špatné skupiny vrstevníků, ve které by mohlo nastat, že propadne drogové závislosti, případně dalším sociálně patologickým jevům.

Na druhou stranu by mělo dítě dostat od rodičů určitou část volnosti. Díky této části může dítě poznat, jaký doopravdy život je, což může být pro jeho budoucnost užitečné. Nebude mít takové problémy, když se bude chtít v budoucnu ve svém životě osamostatnit. Pokud by rodiče neposkytli dítěti tuto část volnosti a neustále by mu prošlapávali cestu životem, mohlo by nastat, že v dospělosti si nebude vědět rady s běžnými situacemi v životě.

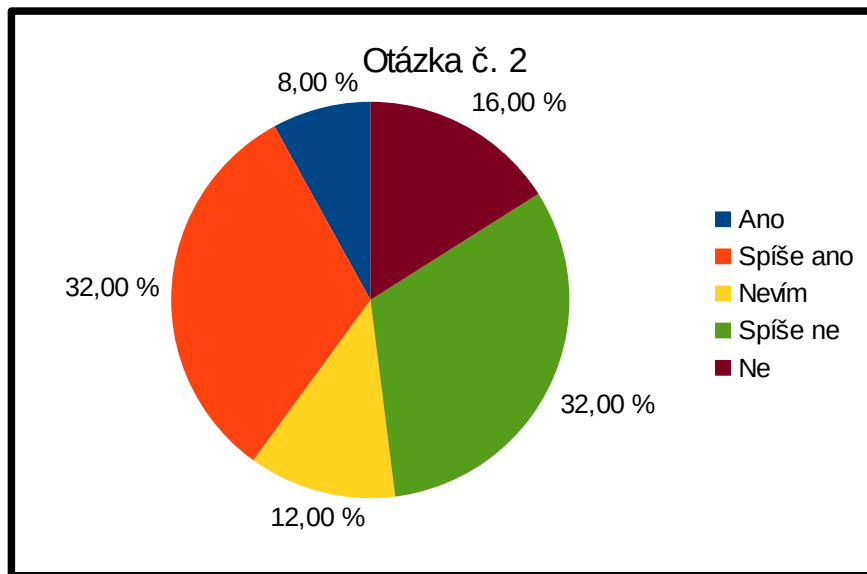
Graf č. 5: Otázka č. 21

Otázky ze skupiny autoritářského výchovného stylu:

Otázka číslo 2: Otec/matka, přestože jsme s ním/ní nesouhlasil/a, mě nutil/a přizpůsobovat se jeho/jejímu názoru na věc a domníval/a se, že jedná správně.

U této otázky jsou odpovědi respondentů skoro shodné. Procentuální zastoupení kladných odpovědí je: ano = 8%, spíše ano = 32%, záporné odpovědi jsou zastoupeny: spíše ne = 32%, ne = 16%.

Podle mého názoru záleží na věku dítěte. Pokud je dítě ve věku, kdy má racionální názory, nevidím důvod, proč by je rodiče měli nutit, aby zastávalo stejné názory. Dítě by se mělo naučit mít svůj vlastní názor, aby dokázalo vyjádřit, když se mu něco líbí, nelíbí nebo jeho vlastní nápad.

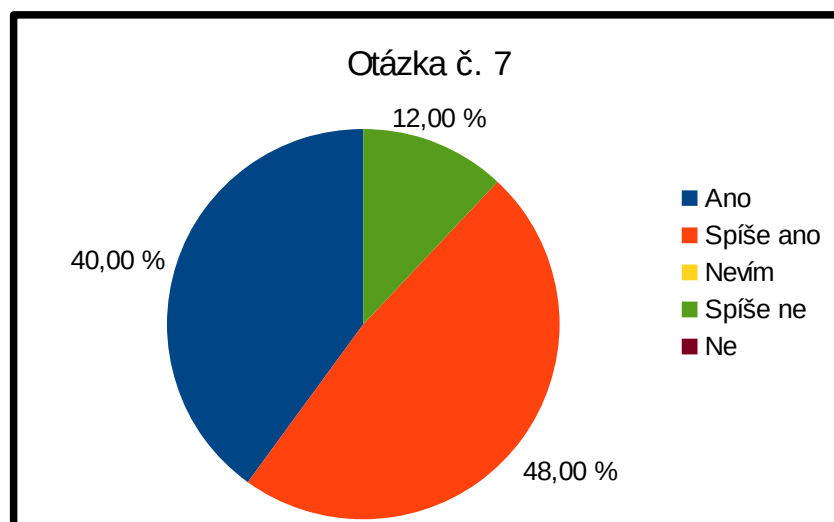

Graf č. 6: Otázka č. 2

Otázka číslo 7: Když jsem vyrůstala/a, stál/a si otec/matka vždy pevně na svých rozhodnutích.

U této otázky převažují kladné odpovědi (ano, spíše ano). Procentuální zastoupení kladných odpovědí je: ano = 40%, spíše ano = 48%, záporné odpovědi jsou zastoupeny: spíše ne = 12%, ne = 0%.

U autoritářského výchovného stylu převládají potřeby rodičů nad potřebami dětí. Tento styl je o tom, že co si myslí rodiče, tak to je pravda. Dítě zde nemůže mít svůj názor nebo jiné rozhodnutí musí respektovat a plnit názory a rozhodnutí rodičů. Tento přístup k dítěti není správný, protože se v budoucnosti bude bát jakékoliv rozhodnutí udělat, protože nebude mít jistotu jestli je to pro něho dobré nebo špatné.

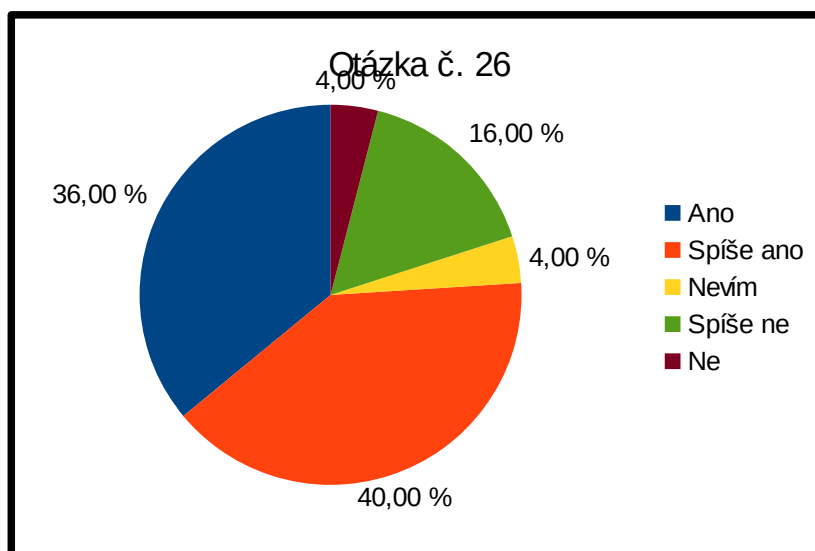

Graf č. 7: Otázka č. 7

Otázka číslo 26: Když jsem vyrůstal/a, trval/a otec/matka často na tom, co chce, abych udělal/a.

I zde nám převažují kladné odpovědi (ano, spíše ano). Procentuální zastoupení kladných odpovědí je: ano = 36%, spíše ano = 40%, záporné odpovědi jsou zastoupeny: spíše ne = 16%, ne = 4%.

Více, jak polovina rodičů toto zastávala, což je další z typických znaků autoritářského výchovného stylu. Určitě není špatné si stát za svým a dosáhnou toto, co by dítě mělo udělat, ale ne za každou cenu.

Graf č. 8: Otázka č. 26

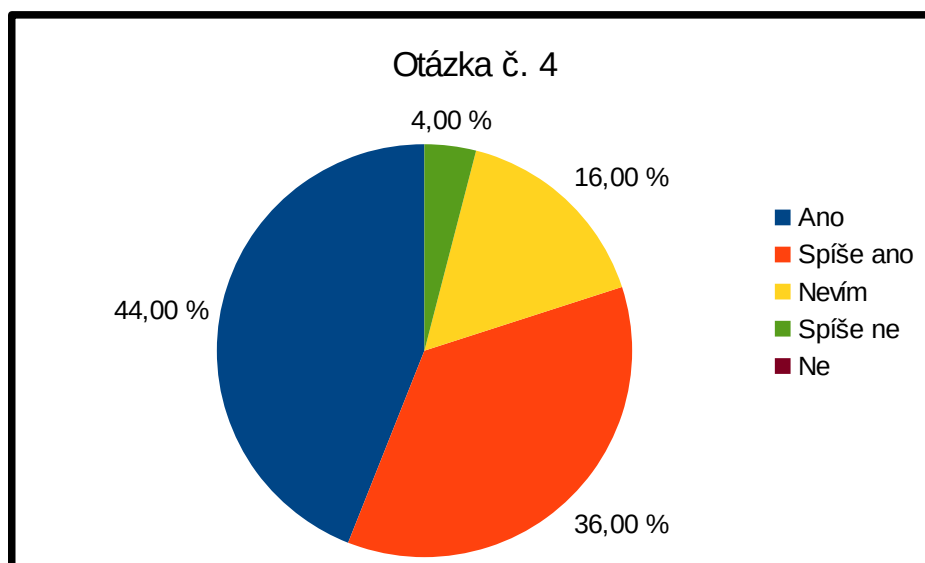
Otázky ze skupiny autoritativního/flexibilního výchovného stylu:

Otázka číslo 4: V době, kdy jsem vyrůstal/a, platila pravidla a otec/matka vysvětlil/a jejich význam dětem.

U této otázky máme také více zastoupeny kladné odpovědi (ano, spíše ano). Procentuální zastoupení kladných odpovědí je: ano = 44%, spíše ano = 36%, záporné odpovědi jsou zastoupeny: spíše ne = 4%, ne = 0%.

Podle mého názoru je správné, když rodiče vysvětlí dětem, co dané pravidlo obnáší. Je logické, že každý si pod tím pojmem může představit něco jiného, proto by u dítěte měli dbát na dostatečné vysvětlení. Poté by mohlo dojít k tomu, že si dítě dané pravidlo vyloží jinak než zamýšlí rodiče a mohou nastat komplikace.

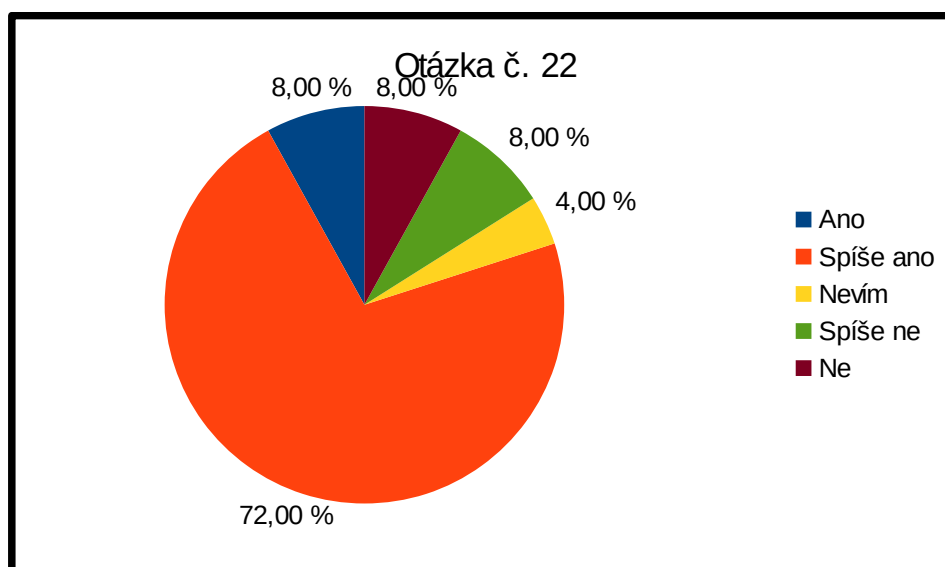

Graf č. 9: Otázka č. 4

Otázka číslo 22: Otec/matka měl/a jasná kritéria chování pro děti u nás doma, když jsem vyrůstal/a, ale byl/a ochotný/á přizpůsobit tato kritéria potřebám každého jednotlivého dítěte v rodině.

I zde převažují kladné odpovědi (ano, spíše ano). Procentuální zastoupení kladných odpovědí je: ano = 8%, spíše ano = 72%, záporné odpovědi jsou zastoupeny: spíše ne = 8%, ne = 8%.

Je přirozené, že rodiče po svém dítěti chtějí, aby se chovalo co nejlépe, aby důstojně reprezentovalo svou rodinu. Kritéria by měla být rozhodně přizpůsobena jednotlivci, protože každý jsme jiný a ne každému by vyhovovala. Mohlo by u dítěte nastat, že by se nerozvíjela jeho osobnost a potenciál.

Graf č. 10: Otázka č. 22

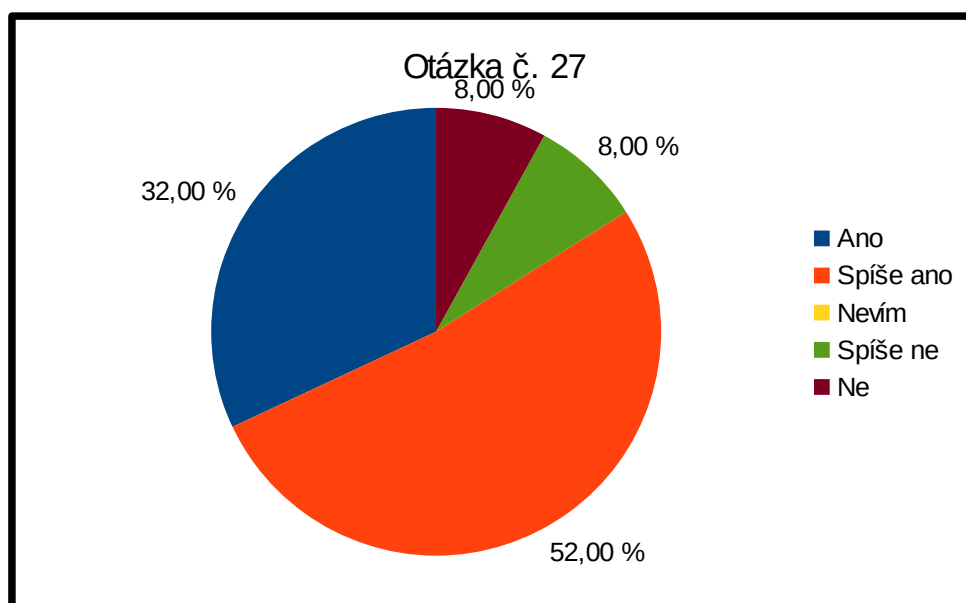
Otázka číslo 27: Když jsem vyrůstal/a, zastával/ a otec/ matka pevnou výchovu, ale zároveň respektoval/a i mé osobní potřeby.

I v této otázce převažují kladné odpovědi (ano, spíše ano). Procentuální zastoupení kladných odpovědí je: ano = 32%, spíše ano = 52%, záporné odpovědi jsou zastoupeny: spíše ne = 8%, ne = 8%.

S pevnou výchovou souhlasím. Každé dítě by mělo vědět, jaké jsou jeho povinnosti a jaká pravidla platí. Pokud rodiče nastaví tuto výchovu od útlého dětství, tím menší problém může s postupujícími lety nastat. Obtížně by se tato výchova nastavovala, kdyby dítě nebylo od útlého dětství zvyklé na určitý řád.

Touto výchovou rodiče v jistém slova smyslu pomohou i samotnému dítěti. Díky tomu dítě v dospělosti bude zastávat určité názory, dodržovat pravidla a nebude se před povinnostmi skrývat.

Rodiče by neměli zapomínat na osobní potřeby dítěte. Každá z jeho potřeb by měla být do určité části naplněna. Pokud rodiče nenaplní potřeby dítěte mohou u něho nastat frustrace.

Graf č. 11: Otázka č. 27

7. 6. Diskuze

V mém dotazníkovém šetření, mi jako nejpreferovanější výchovný styl vyšel demokratický. Podle mého názoru, to má takto nastavena většina rodin v České republice. Jak tento výchovný styl definovala Diana Baumrindová, jedná se o výchovný styl, kde na své děti působí více osobním příkladem a snaží se rozvíjet jejich individualitu a iniciativitu. Dávají v něm přednost k diskusi.

V porovnání s výzkumem Ilony Gillernové, která prováděla podobný výzkum u dětí, kterým bylo 11 až 18 let. Počet respondentů byl 2178. Nejvíce zastoupenou skupinou respondentů byly děti ve věku 13 - 14 let. Výzkum byl prováděn od roku 2000 do roku 2002, kdy respondenti byli narozeni po roce 1986. Jednalo se o dobu po komunistického režimu a nástupu demokracie. Po Sametové revoluci v listopadu 1989 se změnil pohled rodičů na výchovu svých dětí. Styl výchovy se začal uvolňovat a přecházet od autoritářského stylu k liberálnímu, zejména díky poklesu nabídky a

poptávky na trhu práce se rodiče více věnovali práci, za účelem zabezpečení materiálních a hmotných potřeb rodiny, což přinášelo radikální zkrácení času k výchově dětí. (Gillernová, 2004)

Jak můžeme vidět na výsledcích z mého dotazníkového šetření, v tuto dobu je nejvíce zastoupen demokratický styl výchovy. Ke všem činitelům, které ovlivňují výchovný styl dnešních rodičů, můžeme přiřadit i dobu, ve které žijeme. Od výzkumu Ilony Gillernové uběhlo již několik let, během níž prošla společnost určitým stádiem vývojem, souvisejícím s dobou. Rodiče více dbají na výchovu svého dítěte, ale na druhou mu stranu nechávají určitý prostor k vyjádření svých názorů, pocitů a pohledů na život.

8. ZÁVĚR

V bakalářské práci jsme se věnovala výchovným stylům, které rodiče využívají a praktikují při výchově dětí. V teoretické části jsem se nejvíce zaměřila na tři hlavní témata, jimiž jsou rodina, výchova a samotné výchovné styly. V praktické části jsem využila dotazníkové šetření, díky kterému jsem se snažila zjistit, jakým výchovným stylem byli vychováváni studenti pedagogiky volného času na Technické univerzitě v Liberci. Z těchto zmíněných stylů výchovy byl u studentů pedagogiky volného času nejvíce preferován demokratický styl. Následně zde převažovala kombinace dvou a více stylů společně propojených, kterou jsem zařadila do skupiny smíšeného stylu.

9. POUŽITÁ LITERATURA

- BAJTOŠ, Ján, HONZÍKOVÁ, Jarmila, 2007. *Vybrané statě školní pedagogiky*. 1 vyd. Typos Digital Print apol. s. r. o., Plzeň. ISBN 978-8-7043-595-3
- BAKOŠOVÁ, Zlatice, 1994. *Sociálna pedagogika*. Public Promotion, s. r. o. ISBN 978-80-969944-0-3
- BINAROVÁ, Ivana, 2001. *Partnerství, sexualita a rodina*. 1. vyd. Olomouc: Andragogé - Centrum otevřeného a distančního vzdělávání UP Olomouc. ISBN 80-244-0138-X
- ČÁBALOVÁ, Dagmar, 2011. *Pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2993-0
- ČAČKA, Otta, 2000. *Psychologie duševního vývoje dětí*. Brno: Doplněk
- ČÁP, Jan, 1993. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-7066-534-3
- ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří, 2007. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-273-7
- GILLERNOVÁ Ilona. Způsob výchovy v současné české rodině z pohledu dospívajících chlapců a dívek. In HELLER, Daniel; PROCHÁZKOVÁ, Jana; SOBOTKOVÁ, Irena (ed.). *Psychologické dny 2004 : Svět žen a svět mužů : polarita a vzájemné obohacování : sborník příspěvků z konference Psychologické dny, Olomouc 2004*. Olomouc : Universita Palackého v Olomouci, 2005. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica, Psychologica 35 - suppl. ISBN 80-244-1059-1.
- HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena, 2015. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303-X
- LACINOVÁ, Lenka, ŠKRDLÍKOVÁ, Petra, 2008. *Dost dobří rodiče anebo drobné chyby ve výchově dovoleny*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-442-7
- KOMINAREC, Igor, ŠUŤÁKOVÁ, Valentína, DARGOVÁ, Jarmila. 1997. *Základy pedagogiky. Vybrané pedsgogické problémy*. Prešov: FHPV PU.
- KOVAŘÍČEK, Václav, 1980. *Kapitoly z pedagogiky pro mistry obdobné výchovy*. Olomouc: PdF UP.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: SLON. ISBN 80-86429-19-9

- MÁDROVÁ, Eva, 1998. *Zkuste být dítětem*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-229-7
- MERTIN, Václav, 2004. *Na co se často ptáte - Za zkušeností dětského psychologa*. Klett. ISBN 978-80-7183-316-1
- MERTIN, Václav, 2013. *Výchova bez trestů*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-028-8
- PELIKÁN, Jiří, 2002. *Pomáhat být: otevřené otázky teorie provázející výchovy*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0345-4
- PROKEŠOVÁ, Miriam, 2013. *Vychovávám, vychováváš, vychováváme (dobře)?*. 1. vyd. Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě. ISBN 978-80-7464-392-7
- PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří, 2008. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-416-8
- SCHMIDTOVÁ, Kateřina, 2009. *Děti by měly znát své hranice*. Praha: Sdružení linka bezpečí
- SOBOTKOVÁ, Irena, 2007. *Psychologie rodiny*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-250-8
- STŘELEČEK, Stanislav, 1992. *Kapitoly z rodinné výchovy: pro střední školy*. Praha: Fortuna. ISBN 80-85298-84-8
- SVOBODOVÁ, Jarmila, ŠMAHELOVÁ, Bohumíra, 2007. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. MSD s. r. o., Brno. ISBN 978-80-86633-81-7
- ŠPAŇHELOVÁ, Ilona, 2010. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-381-0
- VACÍNOVÁ, Marie, TRPIŠOVSKÁ, Dobromila, FARKOVÁ, Marie, 2008. *Psychologie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-47-1
- VÁCLAVÍK, Vladimír, 1995. *Cesta ke svobodné škole*. 1. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus. ISBN 80-7041-229-1

Internetové zdroje

- Parenting styles. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Parenting_styles

10. SEZNAM PŘÍLOH

Dotazník rodičovského výchovného stylu

Pokyny: u každého tvrzení zakroužkuj číslo na škále od 1 – 5 (1= ne, 5=ano) podle toho, jak nejvíce odpovídá tvému vlastnímu pohledu. Přečti si uvedené výroky a vycházej z toho, do jaké míry odpovídají tvé situaci v době, kdy jsi vyrůstal doma v rodině se svou matkou/otcem. Každá odpověď je veskrze individuální, žádná není ani správná, ani špatná, proto postupuj plynule a nezapývej se příliš dlouho jednotlivými položkami. Pro nás je podstatný tvůj celkový obraz vyplývající ze všech výpovědí. Důležité je, abys žádnou otázku nevynechal.

Pohlaví:

Věk:

V jaké rodině jsi vyrůstal/a:

Dotazník je zaměřen na:

1= ne

2= spíše ne

3= nevím

4= spíše ano

5= ano

1. Když jsem vyrůstal, matka zastávala názor, že děti mají mít doma stejný prostor pro vyjádření svého názoru jako jejich rodiče.	1	2	3	4	5
2. Matka, přestože jsme s ní nesouhlasili, nás nutila přizpůsobovat se jejímu názoru na věc a domnívala se, že jedná správně.	1	2	3	4	5
3. Když jsem vyrůstal, očekávala matka, že hned a bez odkladu udělám to, co mi řekla.	1	2	3	4	5
4. V rodině v době, kdy jsem vyrůstal, platila pravidla a matka vysvětlila jejich význam dětem.	1	2	3	4	5
5. Vždy když mi připadalo, že jsou v rodině ustanovené zákazy pravidla příliš přísná, mohl jsem se o nich s matkou dohadovat.	1	2	3	4	5
6. Má matka vyznávala, že děti potřebují mít svobodu v rozhodování, co chtějí dělat, i když to ne vždy odpovídá vůli rodičů.	1	2	3	4	5
7. Když jsem vyrůstal, stála si matka vždy pevně na svých rozhodnutích.	1	2	3	4	5
8. V době kdy jsem vyrůstal, přistupovala matka k dětem v rodině s autoritou a vyžadovala jistý řád a věci nahlížela z racionálního hlediska.	1	2	3	4	5
9. Má matka si vždy myslela, že by rodiče při výchově svých dětí mohli více využívat své převahy.	1	2	3	4	
10. Když jsem vyrůstal a matka mě vychovávala, nevyžadovala po mně autoritu a striktní dodržování pravidel.	1	2	3	4	5

11. Když jsem vyrůstal, dobře jsem věděl, co ode mě rodina s matkou očekávají, ale mohl jsem se i vyhradit, když se mi tato očekávání nelíbila. 1 2 3 4 5
12. Moje matka měla pocit, že rozumní rodiče učí včas své děti, kdo je hlava rodiny. 1 2 3 4 5
13. Když jsem vyrůstal, matka mě výchovou zřídka kdy ovlivňovala podle svých vlastních pravidel a očekávání. 1 2 3 4 5
14. V době kdy jsem vyrůstal, se děti většinou podílely na rozhodnutích, jež se v rodině uskutečňovala a matka při nich vycházela dětem vstříc. 1 2 3 4 5
15. Když jsme jako děti vyrůstali, matka nás zpravidla usměrňovala a vedla k rozumu. 1 2 3 4 5
16. Když jsem vyrůstal, matka byla naštvaná, když jsem s ní nesouhlasil. 1 2 3 4 5
17. Podle mé matky by se většina problémů ve společnosti vyřešila tím, že by rodiče neomezovali své děti v jejich činnostech, touhách a rozhodnutích a nebrzdili tím jejich vývoj. 1 2 3 4 5
18. Když jsem vyrůstal, matka mi dala jasně najevo, jaké chování ode mne očekává a pokud jsem její očekávání nesplnil, tak mě trestala. 1 2 3 4 5
19. Když jsem vyrůstal, matka mně většinou nechávala volnou ruku v rozhodování se podle svého vlastního uvážení. 1 2 3 4 5
20. Když jsem vyrůstal, matka brala názory svých dětí v potaz, když se dělala rodinná rozhodnutí, ale nerozhodla by se pro něco jen proto, že to děti chtěly. 1 2 3 4 5
21. Když jsem vyrůstal, byla matka velice benevolentní a dopřávala mi až příliš mnoho volnosti. 1 2 3 4 5
22. Matka měla jasná kritéria chování pro děti u nás doma, když jsem vyrůstal, ale byla ochotná přizpůsobit tato kritéria potřebám každého jednotlivého dítěte v rodině. 1 2 3 4 5
23. Když jsem vyrůstal, vzala matka mou výchovu do svých rukou, ale zároveň byla také ochotná naslouchat mým vlastním představám a názorům. 1 2 3 4 5
24. Když jsem vyrůstal, nechávala mě matka rozhodovat si o mých záležitostech, přičemž jsem si mohl utvářet vlastní názor. 1 2 3 4 5
25. Matka zastávala názor, že většina problémů ve společnosti by se vyřešila tím, že by rodiče na svých dětech nekompromisně vyžadovali to, jak mají jednat. 1 2 3 4 5

26. Když jsem vyrůstal, trvala matka často na tom, co chce, abych udělal.	1	2	3	4	5
27. Když jsem vyrůstal, zastávala matka pevnou výchovu, ale zároveň respektovala i mé osobní potřeby.	1	2	3	4	5
28. Když jsem vyrůstal, matka nezasahovala do postojů, přání a aktivit svých dětí.	1	2	3	4	5
29. Když jsem vyrůstal, dobře jsem věděl, co ode mě rodina s matkou očekávají, i to, abych všechny zásady bez výhrady respektoval.	1	2	3	4	5
30. Když jsem vyrůstal a byl jsem zasažen matčíným necitlivým rozhodnutím, byla matka ochotná se o tom se mnou bavit nebo také vstřícná k tomu přiznat vlastní chybu.	1	2	3	4	5

Popis: Záměrem dotazníku rodičovského výchovného stylu je měřit rodičovskou autoritu nebo kázeňské postupy z pohledu dítěte (jakéhokoli věku).

Dotazník rodičovského výchovného stylu má tři stupně: tolerantní (T: položky 1, 6, 10, 13, 14, 17, 19, 21, 24 a 28), autoritářský (A: položky 2, 3, 7, 9, 12, 16, 18, 25, 26 a 29) a autoritativní/flexibilní (F: položky 4, 5, 8, 11, 15, 20, 22, 23, 27 a 30). Dotazník lze využít pro hodnocení přístupu matky i otce, jen je třeba upravit gramatický rod.

Hodnocení: Dotazník rodičovského výchovného stylu lze jednoduše vyhodnotit součtem jednotlivých položek obsažených ve výše zmíněných stupních. Součet bodů v každém stupni může dosáhnout 10 – 50 bodů.

Autor dotazníku: Dr. John R. Buri, Department of Psychology, University of St. Thomas, 2115 Summit Avenue, St. Paul, MN 55105.

Zdroj: Buri, J.R. (1991). Parental Authority Questionnaire, Journal of Personality and Social Assessment, 57, 110-119